

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 242 «Туризм»

(шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування Економіка та організація туристичної діяльності (назва магістерської програми)

**на тему: «МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ ПОДІЄВОГО
ТУРИЗМУ СИТУАТИВНОГО ТИПУ (на прикладі Департаменту
культури і туризму виконкому Одеської міської ради)»**

Виконавець

студент факультету міжнародної економіки

Ладан Юлія Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Герасименко Віктор Григорович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис

Одеса 2020

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу Ладан Юлії Олександрівни
«Механізм функціонування кластерів подієвого туризму ситуативного типу
(на прикладі Департаменту культури і туризму виконкому Одеської міської
ради)»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі
 спеціальності 242 «Туризм»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Об'єкт дослідження – процеси планування, організації та проведення фестивалю «Одеська гуморина».

У роботі розглядаються теоретичні аспекти: сутність та основні поняття подієвого туризму, поняття кластеризації туристичної сфери.

Проаналізовано процес формування фестивалю «Гуморина», зроблено аналіз щодо створення кластерів подієвого туризму

Запропонована розробка пропозицій щодо удосконалення подієвого туризму в місті, та формування ситуативного кластеру подієвого туризму «Одеський фестиваль сміху».

Ключові слова: подієвий туризм, кластеризація, «Одеська гуморина», програма розвитку туризму.

ANNOTATION

J. Ladan "Functioning mechanism of event tourism clusters of situational type (on the example of the Department of Culture and Tourism of the Executive Committee of the Odessa City Council",

Qualifying work for Master degree in specialty 242 "Tourism"

Odessa National Economic University

Odessa, 2020

Thesis consists of three chapters. Object of study is the essence and basic concepts of event tourism, the concept of clustering of the tourism sector. The object of research is the processes of planning, organizing and conducting the festival "Odessa humorina".

Thesis deals with theoretical aspects of essence and basic concepts of event tourism, the concept of clustering of the tourism sector/

Author analysis the process of formation of the festival "Humorina" is analyzed, the analysis on creation of clusters of event tourism is made.

The development of proposals for the improvement of event tourism in the city, and the formation of a situational cluster of event tourism "Odessa Festival of Laughter"

Keywords: event tourism, clustering, "Odessa humor", tourism development program

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ	
1.1. Сутність, генезис та основні характеристики подієвого туризму.....	7
1.2 Досвід формування туристичних кластерів в Україні.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІВЕНТУ «ОДЕСЬКА ГУМОРИНА»	
2.1. «Одеська гуморина» як продукт подієвого туризму.....	29
2.2. Процес формування та реалізації івенту «Одеська гуморина».....	36
2.3. SWOT – аналіз формування кластеру подієвого туризму в м. Одеса.....	43
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ В МІСТІ ОДЕСІ	
3.1. Формування умов для розвитку подієвого туризму в місті Одеса.....	50
3.2. Створення ситуативного кластеру «Одеський фестиваль гумору».....	58
ВИСНОВКИ	63
Список використаних джерел	66

ВСТУП

Актуальність теми. Події є найважливішим мотивуючим фактором у туризмі. Завдяки наявності у світі різноманітних подій, які приваблюють туристів, зародився новий вид туризму – подієвий або івент-туризм, який швидко розвивається у сучасних умовах.

Україна не відстає в розвитку подієвого туризму від західних країн, протягом останніх років в регіонах України набуває динамічного розвитку та спрямований на проведення широкомасштабних спортивних, культурно-розважальних видовищ, що приваблюють туристів до регіонів проведення. З цих позицій подієвий туризм розглядається як вагоме джерело формування позитивного іміджу регіону.

Розвиток на ринку туристичних послуг подієвого туризму зумовили підвищення попиту серед споживачів на цей досить новий напрям в означеній галузі. З року в рік кількість відвідувачів подієвих турів зростає, що викликає необхідність у створенні модернізованої інфраструктури, вивченні туристичного попиту на подієвий туризм та факторів, що впливають на нього, підготовці спеціалістів для взаємодії зі споживачами під час проведення заходів та залученні грошових коштів для просування, реалізації та розвитку event-турів.

Для більш ефективного просування туристичних послуг у комплексі створюються різні види кластерів, у тому числі і туристичних. Впровадження подієвого туризму на території України сприятиме підвищенню економічного рівня країни, розвитку внутрішнього туризму та росту туристопотоків. Щороку подієвий туризм в Одеському регіоні набуває розвитку великими темпами. Тому є гостра необхідність в розробці науко-обґрунтованої стратегії розвитку подій, заснованої на кластерному підході.

Мета кваліфікаційної роботи є формування ситуативного подієво-туристичного кластеру в місті Одеса.

Для досягненні поставленої мети нами передбачається вирішення низки завдань:

- вивчення сутності та особливостей подієвого туризму;
- визначити сутність кластерної політики та особливості організації кластерів туристичної сфери України;
- показати, що собою уявляє фестиваль «Одеська гуморина», його основні особливості;
- проаналізувати процес формування та реалізації фестивального продукту;
- зробити SWOT-аналіз щодо створення кластерів подієвого туризму в місті Одеса;
- оцінка програми розвитку туризму в м. Одесі та розробка пропозицій щодо удосконалення подієвого туризму в місті;
- сформулювати ситуативний кластер подієвого туризму «Одеський фестиваль сміху».

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи є процеси планування, організації та проведення фестивалю «Одеська гуморина».

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи є впровадження шляхів розвитку родієвого туризму в місті Одеса та створення ситуативного кластеру родієвого туризму «Одеський фестиваль сміху».

У роботі використано наступні **методи дослідження**: логічно-теоретичний (при дослідженні сутності подієвого туризму); системного аналізу і синтезу, узагальнення (при дослідженні проблемних аспектів розвитку подієвого туризму в Одеському регіоні та в Україні загалом).

Для оцінки зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку кластерів, що складаються в межах досліджуваної території і дія яких відображається негативним або позитивним чином на розвиток кластерів подієвого туризму, було використано стратегічний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є програма розвитку культури та туризму в місті Одеса, програма розвитку туризму та курортів в Одеській області, нормативно-законодавчі акти щодо створення кластерної системи в туристичній сфері.

Теоретичну основу магістерської роботи становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Процесу становлення та розвитку подієвого туризму присвячені наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, зокрема О. Алексєєвої, А. Бабкіна, І. Давиденко, Я. Гончаренко, О. Шикіна, А. Парфіненко, D. Getz, Джо Голдблатт та багатьох інших.

Разом з тим, теоретичні та практичні засади розвитку політики подієвого туризму у регіонах країни знаходиться на початковій стадії формування. Своєю новизною вони ще не отримали комплексного висвітлення у наукових дослідженнях.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 71 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 58 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 5 рисунків.

Висновки

У кваліфікаційній роботі досліджено можливості розвитку подієвого туризму та створення подієвих кластерів в місті Одеса. Основні висновки й результати, одержані в ході дослідження, полягають у наступному.

1. Визначено, що подієвий туризм – це вид туризму, тобто переміщення людей щодо їх постійного місця проживання, не пов'язаний з оплачуваною діяльністю, що націлений на отримання синергетичного соціально-економічного довготривалого ефекту, що здійснюється відповідно до розробленої програми з організації та періодичного проведення на певній території широкомасштабних просвітницьких, спортивних, культурно-розважальних заходів, ефективність яких залежить від поінформованості суспільства, статусу та престижу події.

Івент-індустрія існувала ще з давніх часів. Становлення подієвого туризму було пов'язано з подорожами древніх греків в місця проведення великих спортивних змагань і театральних конкурсів. З кожним сторіччям подієві заходи набували все більшої необхідності: щорічні ярмарки, карнавали, політичні конгреси. Але як термін «подієвий туризм» сформувався наприкінці ХХ століття.

На даний момент подієвий туризм є найперспективнішим видом туризму на міжнародному рівні, який динамічно розвивається та сприяє залученню споживачів туристичних послуг незалежно від сезону. Особливостями подієвого туризму є: відсутність сезонності; можливість прогнозування; масовість; інтерактивність; інноваційність; регулярність подій; стимулювання повторного відвідування дестинацій; видовищність.

2. Кластеризація – це процес формування і функціонування певних галузевих і міжгалузевих територіальних господарських структур. Створення об'єднання підприємств у формі кластера є сучасним напрямом регулювання туристичної діяльності в Україні і може створювати певні конкурентні переваги. Тому об'єднання підприємств у формі кластера є

вигідним та має багато переваг, але відсутність спеціального закону в Україні щодо кластерів не дає можливості повноцінно регулювати їхню діяльність.

3. «Одеська гуморина» є унікальним та досить масштабним фестивалем та з кожним роком привертає все більшу увагу одеситів і гостей інших куточків України та відвідувачів інших країн. Тому «Гуморина» як об'єкт подієвого туризму може стати найважливішим ресурсом для залучення різних сегментів відвідувачів і формування туристичної привабливості Одеси у глобальних туристичних потоках.

4. Організаційна структура «Одеська гуморина» є комплексною. Головними івентами «Одеської гуморини» вважається благодійний фонд «Холідейз», але головну роль у створенні свята покладено на Департамент культури та туризму Одеської міської ради.

5. Встановлено, що концепція створення кластерів подієвого туризму в Одесі є дуже перспективною, яка може дати відносно швидкий і позитивний економічний ефект. До проблем створення родієвого кластеру в Одесі можна віднести: нерозвиненість інфраструктури і транспорту, брак туристських кадрів; тривалий період формування кластера, низький рівень кооперації, партнерських відносин, кластеризації сфери послуг в регіоні;

6. Проаналізовано діяльність органів місцевого самоврядування, та програму розвитку туризму в м. Одесі, та зроблено наступні висновки. Органи місцевого самоврядування створюють всі необхідні умови для популяризації туристичного продукту через ярмаркову, виставкову та фестивальну діяльність.

Протягом 2016-2019 рр. відділом мистецтв та культурно освітніх закладів департаменту культури та туризму Одеської міської ради було проведено більш ніж 1200 заходів та культурологічних проєктів, серед яких найбільш яскравими є: фестиваль «Гуморина»; Міжнародний фестиваль класичної музики «ODESSA CLASSICS»; Одеський міжнародний кінофестиваль; Вишиванковий фестиваль; Міжнародний фестиваль «Золоті скрипки Одеси»; Міжнародний джазовий фестиваль «Одеса ДжазФест»;

Але зрештою, кількість подієвих турів до Одеси досить мала, хоча подій є надзвичайно багато. Позитивних зрушень можна досягти завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу міста,

Виконання передбачених заходів дасть змогу:

- забезпечити зростання туристичних потоків;
- збільшити доходи до місцевого бюджету;
- збільшити зайнятість населення у туризмі та суміжних галузях;
- популяризувати Одесу як туристичну дестинацію подієвих турів;

Отже подієвий туризм набуває значного розголосу і має великі перспективи для свого існування і розвитку в Одесі.

7. Основним завданням кластеру «Одеський фестиваль гумору» є досягнення між учасниками кластера нерозривного та взаємозалежного співробітництва в організації «Одеської гуморини». Створення ситуативного подієво-туристичного кластеру «Одеський фестиваль сміху» забезпечить нові можливості для розвитку існуючих та створення нових об'єднань в туристичній галузі міста та регіону, сприятиме розробці стратегії просування подієвої туристичної пропозиції, збільшить потік туристів, призведе до збільшення доходу у бюджет міста, та сприятиме створенню іміджу Одеси, як місто івентивного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева О. В. Событийный туризм как фактор социально-экономического развития региона : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. экон. наук. М., 2012. 215 с.
2. Бабкин А. В. Специальные виды туризма : учеб. Ростов/Д. : Феникс, 2008. 252 с.
3. Бігус М. М., Голікова Є. Д. Кластеризація як перспектива розвитку міжнародного туризму та активізатор економіки в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна*. 2017. № 2 (27). С. 48-52.
4. Булганина С. В., Лопаткина Н. С. Событийный туризм: история и перспективы развития. *Интернет-журнал «Наукоеведение»*. 2015. Том 7, №3. С. 57-72. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/168EVDN315.pdf> (дата звернення: 20.11.2020).
5. Вань Мяо. Основные доминанты событийного туризма. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серія «Экономика и управление»*. 2009. Том 22 (61). № 2. С. 80-86.
6. Василенко В.А. Основы теории и практики спортивно-событийного туризма: монография. Симферополь: КРП «Крымучпедгиз», 2011. 242с.
7. Вовк К. М. Подієвий туризм як чинник розвитку Харківського регіону. *Управління розвитком*. 2018. № 2 (192). С. 21-28.
8. Волков С. К. Зарубежный и российский опыт развития туристских кластеров. *Научные ведомости. Серія Экономика. Информатика*. 2016. №16 (237). С. 5-16.
9. Гончаренко Я. Е. Кластер туристско-рекреационных услуг, как модель эффективной организации отрасли для одесского региона. *Уральский научный вестник*. 2014. № 45(124). С. 57-65.

10. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.
11. Давыденко И. В. Доминанты рынка событийного туризма. *Перспективы развития науки в современном мире* : материалы междунаучно-практич. конф. (г. Краков, 2012 г.). Краков, 2012. С. 97-103.
12. Давиденко І. В. Туристичні кластери як напрям регулювання туристичного бізнесу. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 28(1). С. 68-72.
13. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції : монографія / В.Г. Герасименко та ін. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
14. Доан П. В. Світові перспективи фестивального туризму України. *Географія та туризм*. 2010. № 3. С. 31-37.
15. Долженко Г. П. Событийный туризм в Западной Европе и возможности его развития в России. *Известия высших учебных заведений. СевероКавказский регион. Серия: Общественные науки*. 2007. № 6. С. 116-119.
16. Донских С.В. Событийный туризм : учеб.-метод. пособие. Минск : РИПО, 2014. 112 с.
17. Золотарёва Е. А. Отличительные особенности Одесского карнавала. *Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. 2011. № 16. С. 165-174.
18. Золотарёва Е. А. Проблемы коммерциализации «одесского смеха». *Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. 2003. № 3. С. 186-191.
19. Золотарёва Е., Золотарёва К. Трансформации Одесского фестиваля смеха «Юморина»: 45-летний путь. *Δόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. 2019. № 1 (31). С. 20-30.

20. Івентивний менеджмент: опорний конспект лекцій /І.Л. Антоненко, Г.П. Дупляк, Ю.Б. Забалдіна . – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 74 с.
21. Илякова О. Ю. Развитие событийного туризма. *Географія та туризм*. 2012. № 21. С. 26-31.
22. Казакова М. В., Андропова О. А. Концепция мега-событий и их влияние на социально-экономическое положение в стране. *Экономические отношения*. 2019. Том 9. № 2. С. 911-932.
23. Комарова М. Е. Туристские кластеры как основа развития регионального туризма (на примере Белгородской области). *Сервис в России и за рубежом*. 2016. № 4 (65). С. 17-29.
24. Комедиада Международный фестиваль клоунов : *офіційний сайт*. URL: <http://www.comediada.com.ua/> (Дата звернення 21.11.2020).
25. Концептуальні підходи до організації та діяльності туристичних кластерів : монографія / І.В. Давиденко та ін. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2020. 497 с.
26. Корнілова Н. В. Подієвий туризм в Україні. *Географія та туризм*. 2012. № 22. С. 112-119.
27. Крупа І. П. Подієвий туризм як інструмент ефективного розвитку туристичного потенціалу Львівщини. *Культурологічна думка*. 2017. №12. С. 191-199.
28. Кудінова І. П., Голованьова Т. А. Подієвий туризм в Україні як складова індустрії гостинності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2018. № 284. С. 258-263.
29. Кудряшов В. С., Кулев А. Ю. Туристические кластеры: особенности и перспективы их развития. *Ученые записки Тамбовского отделения РоСМУ*. 2019. № 4 (54). С. 29-36.
30. Курочкін О. В. Одеська "Гуморина": плюси і мінуси (або – на межі кітчу і карнавалу). *Записки історичного факультету*. 2011. № 21. С. 14-23.

31. Михайлюк, О. Л., Давиденко, І. В. Механізми і перспективи функціонування туристичних кластерів в Одеській області // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 3 (67)
32. Музиченко-Козловська О. В., Музиченко-Козловський А. В. Розвиток системи державного управління туристичними кластерами. *Видавництво Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 706. С. 120-125.
33. Наврозова Ю. О., Кацюк В. Свот-аналіз передумов створення туристичного кластеру в Одеському регіоні. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2016. № 4 (57). С. 57-73.
34. Ніколаєв Ю. О. Туристичні кластери в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 4 (47). С. 336-341.
35. Олійник В. В., Шикіна О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку подієвого туризму на території України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 12. С. 460-463.
36. Парфіненко А. Ю. Подієвий туризм як чинник формування туристичної привабливості міста. *Географія та туризм*. 2015. № 34. С. 144-154.
37. Пашкевич М. Ю. Івент-технології як інструмент формування державного іміджу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 3. С. 176-181.
38. Передумови та перспективи розвитку фестивального туризму в Одеській області. / І. В. Крупіца та ін. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 1. С. 133–141.
39. Про затвердження Програми розвитку туризму в м. Одесі на 2016-2020 роки : Рішення Одеської міської ради від 03.02.2016 р. № 267-VII. Дата оновлення: 16.09.2020. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/council/79914/> (дата звернення: 16.11.2020).

40. Про затвердження Програми розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017-2020 роки : Рішення Одеської обласної ради від 23.12.2016 р. № 285-VII. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/5a58d0f18f339.pdf> (дата звернення: 16.11.2020).

41. Про проведення загальноміського свята «Гуморина-2017» : Розпорядження Одеського міського голови від 16.03.2017 р. № 197. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/mayor/93855/?print> (дата звернення: 15.11.2020).

42. Про проведення загальноміського свята «Гуморина-2018» : Розпорядження Одеського міського голови від 21.03.18 р. № 161. URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/mayor/104957/> (дата звернення: 15.11.2020).

43. Про проведення загальноміського свята «Гуморина-2019» : Розпорядження Одеського міського голови від 27.03.2019 р. № 225. URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/mayor/172993/> (дата звернення: 15.11.2020).

44. Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері: Розпорядження кабінету міністрів України від 10.09.2012 р. №691-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.11.2020).

45. Про проект Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів: Розпорядження Колегії міністерства регіонального розвитку від 17.09.2009 р. №46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vra46661-09#Text>

46. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки: Розпорядження Кабінету міністрів від 28 серпня 2013 р. № 641-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80#Text>

47. Радіонова О. М. Конспект лекцій з курсу «Івент-технології»: нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2015. 67 с.

48. Сінгуцький О. В. Державна підтримка створення туристичних кластерів в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління.* 2019. № 3 (67). С. 113-119.

49. Тищенко П. В. Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. № 4 (33). С. 124-128.
50. Туристичні кластери 300+ : *Офіційний сайт*. URL: <https://travelpeople.com.ua/> (Дата звернення 20.11.2020).
51. Туристичний кластер Харківщини : монографія / О. В. Яковчук та ін. Харків: ФОП Панов А. М., 2019. 432 с.
52. Donald Getz. Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*. 2008. № 29. p. 403–428
53. Sofoklis G. Skoultzos., Paris Tsartas. Event tourism: statements and questions about its impacts on rural areas. *Tourismos: an international multidisciplinary journal of tourism*. 2009. № 4. p. 293-310.
54. Sonja Oklobžija. The role of events in tourism development. *BizInfo Journal*. 2015. V. 6. № 2. p. 83-97.